https://doi.org/10.18778/8088-625-4.17

*Marcin Muszyński**

Miejsca w przestrzeni miasta w świetle biograficznych narracji – założenia badawcze projektu

Streszczenie: W artykule przedstawione zostały główne założenia badawcze międzyuczelnianego projektu pilotażowego *Miejsca w przestrzeni miasta i ich funkcje w świetle biograficznych narracji* prowadzonego w Zakładzie Andragogiki i Gerontologii Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego w latach 2013–2015. Zaprezentowane zostały także uczelnie partnerskie oraz ich zadania w projekcie.

Słowa kluczowe: projekt pilotażowy, założenia badawcze projektu, cele.

Places in the Urban Space in the Light of Biographical Narration – the Project Research Assumptions

Summary: The paper depicts the main research principles of an interuniversity pilot project *Miejsca w przestrzeni miasta i ich funkcje w świetle biograficznych narracji* (*Places in the Urban Space and Their Functions in the Light of Biographical Narrations)* conducted at the Department of Andragogy and Social Gerontology at the University of Lodz from 2013 to 2015. Partner universities and their roles in the project have also been presented.

Key words: pilot project, project research assumptions, objectives.

Projekt *Miejsca w przestrzeni miasta i ich funkcje w świetle biograficznych narracji* stanowił próbę ukazania wymiarów uczenia się w kontekście wybranych miejsc w przestrzeni miasta. Ich rozpoznanie miało przyczynić się do wzbogacenia wiedzy na temat uczenia się osób dorosłych.

Projekt zainicjowany został 13 lutego 2013 roku przez prof. Elżbietę Dubas i dra Marcina Muszyńskiego w trakcie VII Łódzkiej Konferencji Biograficznej z cyklu Biografia i badanie biografii, zatytułowanej *Osobliwości biografii edukacyjnych*. Czas realizacji projektu wynosił 24 miesięce. Oficjalne zakończenie projektu miało miejsce 5 lutego 2015 roku w podczas IX Łódzkiej Konferencji Biograficznej z cyklu Biografia i badanie biografii pod tytułem *Czas w badaniach biograficznych.*

* Dr, Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk o Wychowaniu, Zakład Andragogiki i Gerontologii Społecznej, ul. Pomorska 46/48, 91-408 Łódź, mlodziako@go2.pl

Założenia badawcze projektu

Problematyka związana z miastem poruszana jest przez badaczy od dziesięcioleci. Stanowi jedno z centralnych zagadnień socjologii. W mieście zaobserwować można, między innymi, najważniejsze procesy przemian społecznych, ale można także poszukiwać odpowiedzi dotyczących życia społecznego. Ten makrospołeczny wymiar badań ma swoją bogatą historię. Znacznie mniej jest prac odnoszących się do spersonalizowanej perspektywy odbioru miejsc w przestrzeni miejskiej. Jeszcze mniej jest publikacji, w których podejmowany jest wątek uczenia się z (w) miejsc(ach).

Pedagogiczna refleksja wokół relacji podmiot – miejsce opisana została między innymi przez Marię Mendel (2006) i nazwana „pedagogiką miejsca". Jej przesłanie można odczytać w ten sposób, że miejsce prowokuje jednostkę do aktywności, refleksyjności i krytycznego myślenia, przez to miejsce ma niejako moc formującą, gdzie następuje uczenie się (Mendel, 2006, s. 22). Ten sposób myślenia zbieżny jest z ustaleniami, jakie poczynione zostały w andragogice, gdzie przyjmuje się, że uczenie ma zawsze związek z działaniem, z aktywnością człowieka, i stąd wnosi się, że obszary uczenia się są zbieżne z polami aktywności życiowej jednostki (Kargul, 2005, s. 8).

Dwa podstawowe wątki stały się inspiracją dla podjęcia tej problematyki. Pierwszy odnosi się do biograficznej pamięci narratorów o znaczących dla nich miejscach w przestrzeni miasta. Chodziło o uchwycenie osobistej perspektywy, a przez to odejście od odtwarzania zobiektywizowanej wiedzy i poglądów na temat wybranych miejsc w mieście. Dążono do odfiltrowania tych dwóch warstw, skupiając się głównie na narracji badanych, które bezpośrednio związane były z ich biograficznymi doświadczeniami miejsc. Drugi wątek koncentruje się na możliwości rozpoznania uczenia się narratorów z (w) miejsc(ach). Uzasadnieniem dla połączenia tych dwóch motywów stały się znaczące w andragogice teorie/koncepcje – uczenia się egzystencjalnego Petera Jarvisa (2009, s. 21–34; por. Muszyński, 2013, s. 105–122) oraz uczenia się biograficznego Petera Alheita (2015, s. 23–36). Obie wskazują istotny związek uczenia się z biografią jednostki. Najlepiej widać to na przykładzie uczenia się biograficznego w jego wymiarze kontekstualnym[1]. Jak przekonuje Alheit, uczenie się nie jest lokowane w jednostce, lecz w świecie społecznym. Są to konkretne sytuacje, ale także środowisko życia oraz uporządkowane historyczno-społecznie przestrzenie. Relacja pomiędzy jednostką a opisanym kontekstem stanowi podstawę dla uczenia się biograficznego (Alheit, 2015, s. 23–36), w przypadku tego projektu – uczenia się z miejsc. W nurt tych rozważań świetnie wpisuje się także koncepcja „prywatnej ojczyzny" opisanej przez Stanisława Ossowskiego (1967). Ta „prywatna ojczyzna" to bezpośredni i osobisty stosunek jednostki do miejsc, stwarzający poczucie przywiązania i emocjonalnej więzi z miejscem.

[1] Peter Alheit wskazuje, że są trzy wymiary uczenia się biograficznego: temporalny, kontekstualny i refleksyjny.

Przedmiotem przeprowadzonych badań, których podstawowym celem jest rozpoznanie wymiarów uczenia się z (w) miejsc(ach) w przestrzeni miasta, są wypowiedzi badanych na temat uczenia się w kontekście wybranych miejsc w przestrzeni miasta. Praktyczne efekty projektu zostaną wykorzystane w procesie kształcenia studentów na specjalności edukacja dorosłych z coachingiem. W ramach warsztatów biograficznych przewidziany został moduł *Uczenie się z (w) miejsc(ach).*

W prezentowanym projekcie podjęto następujące problemy: Jakie miejsca w przestrzeni miasta mają szczególne znaczenie dla badanych mieszkańców z perspektywy ich doświadczeń biograficznych? Jakie wymiary uczenia się w kontekście wybranych miejsc w przestrzeni miasta obecne są w narracjach badanych? Uszczegółowieniem tych ogólnych zagadnień były pytania o sposób postrzegania wybranych miejsc, ich rolę oraz funkcje edukacyjną.

Do projektu zaproszeni zostali tzw. „zwykli" mieszkańcy miasta (zamieszkujący miasto przez dłuższy czas) oraz mieszkańcy „kompetentni" (związani zawodowo z miastem, mający poszerzoną wiedzę o mieście oraz wskazujący na szczególnie zainteresowanie miastem).

Wypowiedzi zgromadzone zostały techniką wywiadu częściowo strukturyzowanego indywidualnego, w trakcie którego odwoływano się do doświadczeń, do biografii w zakresie znaczących dla narratora miejsc w przestrzeni miasta ich wyboru, znaczenia, sposobów ich doświadczania, uzasadnienia biograficznego, okoliczności pojawiania się wspomnień o miejscach, okresu życia itp. Prośba o uzupełnienie i rozwinięcie wypowiedzi stanowiła podstawę przyjętej techniki.

W badaniach jakościowych proces zbierania danych jest ściśle połączony z procesem ich analizy. Już w trakcie prowadzenia wywiadów z narratorami sporządzane były notatki terenowe. W dalszej części dokonana została transkrypcja wywiadów oraz kodowanie mające na celu uporządkowanie materiału badawczego. Kolejne kroki postępowania badawczego zmierzały w kierunku coraz to bardziej teoretycznego i analitycznego wyjaśniania znaczeń zebranych danych. Analiza obejmuje siedem wywiadów, z udziałem czterech kobiet w przedziale wiekowym 30–76 lat oraz trzech mężczyzn w przedziale wiekowym 60–83 lata. Narratorzy mieszkają w następujących miastach: Łodzi (2), Lublinie (2), Białymstoku (2) i Bielsku-Białej (1).

Przy realizacji zadań projektu pracowali badacze reprezentujący następujące ośrodki akademickie w Polsce:

– z Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku – dr Alicja Korzeniecka-Bondar, dr Beata Kunat oraz dr Katarzyna Szorc,
– z Wydziału Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II – prof. nadzw. dr hab. Ryszard Skrzyniarz oraz mgr Elżbieta Krzewska,
– z Wydziału Nauk Społeczno-Pedagogicznych w Katowicach, Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Janusza Korczaka w Warszawie – prof. nadzw. dr hab. Jerzy Semków i dr Joanna Golonka-Legut,

– z Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach – dr hab. Dorota Sieroń-Galusek,
– z Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego – prof. nadzw. dr hab. Elżbieta Dubas, dr Anna Gutowska, dr Joanna Stelmaszczyk, dr Marcin Muszyński i mgr Wojciech Świtalski.

Zainteresowania badawcze uczestników projektu lokują się w procedurze badań jakościowych, co sprzyjało wypracowaniu wspólnego stanowiska metodologicznego. Koncepcja badań opracowana została przez prof. Elżbietę Dubas (koordynator merytoryczny) oraz dra Marcina Muszyńskiego (kierownik projektu). Partnerzy brali udział przede wszystkim przy przeprowadzeniu badań pilotażowych oraz analizie materiału empirycznego.

Kompozycja składu grupy projektowej umożliwiła przeprowadzenie badań w różnych miastach w Polsce – Białymstoku, Lublinie, Bielsku-Białej, Cieszynie i Łodzi.

Podsumowanie

Zrealizowany projekt ma charakter pilotażowy i odnosi się do analizy konkretnych, jednak pojedynczych przypadków. Wstępne analizy końcowe, przedstawione w artykułach Elżbiety Dubas i Anny Gutowskiej, Alicji Korzenieckiej-Bondar, Beaty Kunat i Katarzyny Szorc, Elżbiety Krzewskiej i Ryszarda Skrzyniarza oraz Marcina Muszyńskiego, znajdujących się w tym tomie, należy traktować jako jedne z wielu możliwych prób spojrzenia na opracowanie zebranego materiału empirycznego. Projekt jest wstępem do prowadzenia dalszych pogłębionych analiz.

Literatura

Alheit P., 2015, *Teoria biografii jako fundament pojęciowy uczenia się przez całe życie*, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja", nr 4(72).

Jarvis P., 2009, *Learning to be a person in society. Learning to be me*, [w:] K. Illeris, (ed.), *Contemporary theories of learning. Learning theorists… in their own words*, Routledge, New York.

Kargul J., 2005, *Obszary pozaformalnej i nieformalnej edukacji dorosłych*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu, Wrocław.

Mendel M., 2006, *Kategoria miejsca w pedagogice*, [w:] M. Mendel (red.), *Pedagogika miejsca*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej TWP, Wrocław.

Muszyński M., 2013, *Teoria uczenia się egzystencjalnego Petera Jarvisa*, „Edukacja Dorosłych", nr 1 (68).

Ossowski S., 1967, *O ojczyźnie i narodzie*, PWN, Warszawa.